

ზომიერება: ეკონომიკა-თეორიული ასპექტი უპი ღოვლათი - კეთილდღეობის ჩანაწერი

გიორგი მალაშხია,
სტუ-ს სრული პროფესორი

ზომიერებისა და კეთილდღეობის ურთიერთ-კავშირზე გარკვეული აზრი ადამიანებს ყოველთვის ჰქონდათ. მათ ესმოდათ, რომ დოვლათის სიუხვე თავისთავად არ ნიშნავს შესაბამის კეთილდღეობას. ასევე ნათელი იყო, რომ საჭიროზე ნაკლები დოვლათი კეთილდღეობის შემცირებას ნიშნავს. კეთილდღეობა ზომიერი მოხმარებისა და დაკმაყოფილების ფარგლებში მიიღწევა. ყველასთვის ცნობილია ისიც, რომ კეთილდღეობისაკენ მიდრეკილება ადამიანის ბუნებრივი თვისებაა. ის ადამიანთა არსებობისა და განვითარების პირობათა ფართო სპექტრს მოიცავს, განსაკუთრებული ადგილი კი მასში მატერიალურ პირობებს უკავია, რომელთა განხილვას ქვემოთ შევეცდებით. ამასთან, უნდა ითქვას, რომ კეთილდღეობისა და ზომიერების ურთიერთდამოკიდებულებასთან დაკავშირებით ბევრი რამ ადამიანებისთვის მეცნიერულ დონეზე გასარკვევი და ღრმად გასააზრებელია. ეს ეხება იმას, თუ რა არის ნამდვილი კეთილდღეობა; კეთილდღეობის რა რესურსები არის საჭირო საერთოდ, არსებული მატერიალური და სულიერი დოვლათი (სიმდიდრე) რამდენად სამყოფია ადამიანებისთვის; რა მიზეზებით არსებობს დოვლათის დეფიციტი და როგორ უნდა შეივსოს იგი; დაბოლოს, რაც არანაკლებ საყურადღებო და პარადოქსულია, რატომ ხდება, რომ უკმარობის პირობებში არსებული დოვლათიდან ანთა ერთი ნაწილის ხელში, ჯანსაღი აზრით, საჭიროზე მეტადაა თავმოყრილი, სრულიად არაეფექტიანად გამოყენება, დანაკაგებად იქცევა, რის გამოც მცირდება საერთო კეთილდღეობის ამაღლების შესაძლებლობა; საერთო კეთილდღეობის რა რესურსია ადამიანთა ნაწილის ხელში თავმოყრილი, ჯანსაღი აზრით, რაციონალურ ფარგლებზე ჭარბად, ზომამზე მეტად და როგორ შეიძლება იგი იქცეს საერთო კეთილდღეობის წყაროდ.

უწინარესად კეთილდღეობის ჭეშმარიტ გაგებაზე უნდა შევჩერდეთ, რადგან იგი სხვადასხვანაირად ესმით თეორიაში და ყოფით დონეზე. კეთილდღეობა ყოფით დონეზე და თეორიაში საერთოდ გაგებულია, როგორც ადამიანთა ნებისმიერ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება საქონლითა და მომსახურებით. აქედან გამომდინარეობს, რომ ყველა მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, ყოველგვარი მოხმარება სიკეთეა (იხ. თეორეტიკოსების - ა. პიგუს, ი. ლიტლის, ა. ბერგსონის. კ. ეროუს და სხვ. ნაშრომები). ასეთი გაგება თითქოს უკავშირდება ადამიანის უფლებებს, მომხმარებლის ინტერესებს, სუვერენიტეტს. სინამდვილის მოვლენებში თუ კი ღრმად ჩავიხედავთ,

დავრწმუნდებით, რომ ეს ასე არაა და არ შეიძლება იყოს. ყოველგვარ დაკმაყოფილებას არ მოაქვს სიკეთე. ამის დასადატურებლად უნდა განვიხილოთ „მოთხოვნილების“ ცნება.

მოთხოვნილებები ობიექტურად, მათი დაკმაყოფილების შედეგის მიხედვით, უეჭველად დაიყოფა შემდეგ სახეებად: რეალური სარგებლობის (სიკეთის) მომტანი, ანუ ჯანსღ, გონივრულ მოთხოვნილებებად და არაჯანსაღ, არაგონივრულ მოთხოვნილებებად, რომელთა დაკმაყოფილება არაა რეალური სიკეთე და არცაა მიზანშეწონილი. ეს უკანასკნელი თავისთავად ორგვარია; საზიანო მოთხოვნილებები, რომელთა დაკმაყოფილება გარკვეულ ბოროტებას წარმოადგენს ადამიანებისათვის და უაზრო, ფუქსავატური მოთხოვნილებები, რომელთა დაკმაყოფილება არაფრის მომცემია, ყალბი, მოჩვენებითი კეთილდღეობის მომტანია. გაუმრთლებელია, რომ ეკონომიკური თეორია, (სოციალური მეცნიერებები, საერთოდ) გვერდს უვლის ყალბი, მოჩვენებითი კეთილდღეობის, კიდევ მეტი, თავისი და სხვების საზიანო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების არსებობას და ანალიზს, მაშინ როცა მას დიდი ადგილი უკავია ადამიანთა ცხოვრებაში. ეს თეორიის დიდი ნაკლია.

არაჯანსაღი, არაგონივრული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად გამოყენებულ დოვლათს განვიხილავთ როგორც ზედმეტს, რომელიც არ ტრანსფორ-მირდება სოციალური სიკეთეში. მას არ მოაქვს რეალური სარგებლობა ადამიანებისთვის ან მოაქვს ზიანი. სხვანაირად ეს არის დოვლათი, რომელიც ფაქტობრივად არაჯანსაღ (არაგონივრულ, არაფრის მომცემ ან საზიანო, ყალბ, მოჩვენებით) მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას ხმარდება. მას ვთვლით უქმ დოვლათად, ხოლო მის კვლავწარმოებას (შექმნას, გაცვლას, განაწილებას, მითვისებას) უქმ ეკონომიკად.

ადამიანთა (საზოგადოების) მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას გონივრულ ფარგლებში განვიხილავთ, როგორც ზომიერებას, ხოლო ამაზე გადაჭარბებით – როგორც ზედმეტობას, რაც წარმოიშვება ადამიანთა სიხარბის საფუძველზე. სიხარბე კი კაცობრიობის ცხოვრებაში დამანგრეველი ძალაა, რომელიც აპირისპირებს ადამიანებს ბუნებასთან და ერთმანეთთან. ამიტომაც ზომიერების დაცვა, სიხარბის დაძლევა მთელი კაცობრიობის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა.

ზომიერების, სიხარბის დაძლევის პრობლემა არა მარტო დაბალი განვითარების, არამედ თვით განვითარებულ ქვეყნებშიც არსებობს. მათი გად-

ანყვეტა აუცილებელია, რომ საყოველთაო კეთილდღეობა იქნეს მიღწეული, ცხოვრება მსოფლიოში და ცალკეულ ქვეყნებში გახდეს ისეთი, როგორც უნდა იყოს და შესაძლებელია იყოს. ამჯერად საყოველთაო კეთილდღეობის ერთ-ერთ განსაკუთრებულ პირობაზე გვექნება მსჯელობა, კერძოდ დოვლათის უაზრო, ფუჭ მოხმარებაზე, მის ზედმეტად ფლობაზე, რაც მას ანიჭებს უქმ ხასიათს.

ჭეშმარიტი გაგებით, დოვლათის უაზრო, ფუჭი მოხმარება, საკუთარი და სხვების საზიანო გამოყენება, საჭიროზე ჭარბად დაგროვება (ფლობა) ფართოდ შეინიშნება ადამიანთა ქცევებში. მისი შემაფერხებელი გავლენა ადამიანთა ცხოვრების გაუმჯობესებაზე დიდია. მნიშვნელოვანწილად ამ მიზეზების გამო საყოველთაო კეთილდღეობის პრობლემა ვერ წყდება და მთელი კაცობრიობისა და ცალკეული ხალხების ცხოვრებაში ადგილი აქვს აღმამფოთებელ ხარვეზებს, ადამიანთა დიდ უმრავლესობის სიდუხჭირეს. ეს მომენტი კი ერთ-ერთი ცენტრალური უნდა იყოს კეთილდღეობის თეორიაში, თუმცა ეს ასე არაა.

მოთხოვნილებათა დიდი ნაწილის არაჯანსაღი, არაგონივრული ხასიათი, ის, რომ ადამიანები ეტანებიან ისეთ რამეებს, რაც თვით მათაც აზიანებს და სხვებსაც ან სრულიად არაფრის მომცემია, უაზროა, ცნობიერებისა და ყოფიერების დიდი ნაკლია. ადამიანებს ხშირად სურთ დაეუფლნენ საგნებს არა ჯანსაღი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, არამედ პრესტიჟისთვის (ტ. ვებლენი და სხვ). ასეთი მიდრეკილება არსებულ სინამდვილეში ადამიანთა დიდი ნაწილის უარყოფით თვისებად უნდა იქნეს მიჩნეული. იგი ეფუძნება სიკეთის (სარგებლობის) არაჭეშმარიტ გაგებას, არასწორად გაგებულ (მახინჯ) ინტერესებს, გამრუდებულ მენტალიტეტს. ცნობიერება და მენტალიტეტი განსაზღვრავს ქცევას. გამრუდებული ცნობიერებიდან და მენტალიტეტიდან გამომდინარეობს ადამიანთა მეორე უარყოფითი თვისება - მათი არარაციონალური ქცევა, რომელსაც რეალური (ნამდვილი) სასარგებლო შედეგი, სიკეთე არ მოაქვს. თეორიის მტკიცება, რომ საერთოდ ადამიანები არიან რაციონალურები, რომ ინდივიდები ყოველთვის ყველაზე უკეთ აფასებენ თავიანთ მდგომარეობას, პრაქტიკაში არ დასტურდება. ადამიანები ხშირად უშვებენ ბევრ შეცდომას, არ ფლობენ საკმარის ინფორმაციას, ოპტიმალური გადაწყვეტილების უნარს. ეს ვლინდება მათ მიერ დოვლათის მოხმარებასა და დაგროვებაში არაჯანსაღი, არაგონივრული მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად, განუსაზღვრელი სიმდიდრისადმი (შემოსავლისადმი) მისწრაფებაში, რასაც, როგორც ამაში საკაცობრიო სიბძნე გვარწმუნებს, რეალური სიკეთე არ ახლავს.

სხვანაირად ესაა ადამიანთა არაზომიერება (ზომიერების პრინციპის დარღვევა). ამის გამო გარკვეული დოვლათი ინდივიდთა ნაწილისთვის იქცევა ზედმეტობად, არსებითად არასაჭიროდ, უქმად. თეორია, როგორც ცნობილია, ქადაგებს მოთხოვნილებების განუსაზღვრელობას, რაც არ შეიძლება მართებულად მივიჩნიოთ. გონივრული

(ჯანსაღი) მოთხოვნილებები როგორც პრაქტიკა პრაქტიკა ადასტურებს, შეზღუდულია მოცემულ მომენტში. ამისი მიზეზია ადამიანთა სამომხმარებლო ძალა შეზღუდულობა. მას არ შეუძლია, გონივრულ ფარგლებში, უზომო რაოდენობით რაციონალურად მოიხმაროს დოვლათი - საკვები, ტანსაცმელი, საოჯახო ნივთები, საცხოვრებელი ფართობი და ა.შ. უზომო რაოდენობით ფულის პირადი სიამოვნებისთვის დახარჯვისთვის მას დროც და ძალები არ ეყოფა. მომხმარებლის (მაშასადამე, საზოგადოებისაც) სამომხმარებლო ძალის ამგვარ განსაზღვრელობას თეორია გვერდს უვლის. მოთხოვნილებათა უსაზღვრობის დოქტრინა საბაზრო იდეოლოგიიდან მომდინარეობს, რაც ადამიანთა გარკვეული ნაწილის ინტერესებს პასუხობს, რომ მოგების უსაზღვრო ზრდას მიაღწიონ. სწორი იქნება ვთქვათ, რომ მოთხოვნილებები იცლება, ვითარდება განუსაზღვრელად, მოცემულ მომენტში არაა რაოდენობრივად უსასრულო სუბიექტებისა და საზოგადოებისთვისაც. ამიტომაც გონივრულია ადამიანებს არ უნდა ჰქონდეთ მათ რეალურ სამომხმარებლო ძალაზე მეტი მოთხოვნილება. ამაზე მეტი კი ნიშნავს გონივრულობიდან, ზომიერებიდან გადახრილს, არანორმალურს, არასასურველს.

კეთილდღეობის არაჭეშმარიტი გაგება უკავშირდება იმასაც, რომ იგი ინდივიდუალიზმის მსოფლხედვის ასპექტითაა წარმოდგენილი, ანუ გაგებულია მხოლოდ ინდივიდთა, ადამიანთა ჯგუფის ინტერესების პოზიციიდან, უგულებელყოფილია საზოგადოებრივი ასპექტი, ინდივიდისა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის კავშირი. მაგალითად, ცხოვრების ნორმალურად მოწყობისთვის მიუღებელია ისეთი მსჯელობა, რომ თითქოს ყოველ ადამიანს უნდა აინტერესებდეს საკუთარი კეთილდღეობა და არა სხვისი, არც უნდა ელოდეს სხვისგან დახმარებას, თითქოს ასე შეიძლება დამყარდეს კეთილდღეობა ყველასთვის. ეს შორსაა ჯანსაღი აზრისგან.

ეს თვალსაზრისი პირველ რიგში საზოგადოებრივი ცხოვრების არსს უგულებელყოფს, ეწინააღმდეგება თვით ბაზრის კლასიკურ (ა. სმიტის) თეორიას, რომელიც ადამიანთა ეკონომიკურ ურთიერთობებში, თანამშრომლობაში ხედავს მასში მონაწილე მხარეთათვის ურთიერთხელსაყრელობას. ჯერ ერთი, ნებისმიერი ადამიანი საზოგადოების წევრია, მისი ცხოვრება საზოგადოების გარეშე წარმოუდგენელია. ინდივიდუალიზმი ცხოველური თვისებაა (ის უნდა განვასხვაოთ ინდივიდუალობისაგან, რაც უნდა ახასიათებდეს ყოველ ადამიანს). ცხოველები არ ითვალისწინებენ ერთმანეთის საჭიროებებს, თავისთვის „ზრუნავენ“. მაგრამ ადამიანებისთვის ეს მიუღებელია, ასე საზოგადოება ვერ შედგება და ვერ იარსებებს. მეორეც, ნამდვილი კეთილდღეობის შინაარსს ეს ეწინააღმდეგება. შეიძლება განცხრომით მცხოვრებ ადამიანს თუ ადამიანთა ჯგუფს ჰქონდეს ნამდვილი კეთილდღეობის განცდა, თუ გვერდით ადამიანები გაჭირვებისაგან იტანჯებიან? ასე კი ხშირად გვხვდება, მაგრამ, ჭეშმარიტი აზრით, ეს

არ შეიძლება ნამდვილ კეთილდღეობად მივიჩნიოთ, საერთო კეთილდღეობისაგან მოწყვეტილი რეალური ინდივიდუალური კეთილდღეობა არ არსებობს. აუცილებელია ადამიანებს ეს ესმოდეთ. ამას ადასტურებენ კაცობრიობის ინტელექტუალური ელიტის წარმომადგენლები. მაგალითად, ილია ჭავჭავაძე აღნიშნავს: „ყველამ ერთად და თვითეულმა ცალკე უნდა იცოდნენ, რომ იგი განუყოფელი ნაწილია მთელი ერისა და ამიტომაც კეთილდღეობას უნდა ეძებდეს მართო მთელი ერის კეთილდღეობაში.“

კეთილდღეობის აზრის ეს ასპექტი მეტად მნიშვნელოვანია ჰუმანური, ცივილიზებული საზოგადოებისთვის, რასაც საბაზრო იდეოლოგია გვერდს უვლის. გამოჩენილი გერმანელი ეკონომისტისა და სახელმწიფო მოღვაწის ლ. ერჰარდის წიგნი „Wohnstätt für alle“ მისი მოღვაწეობის შესახებ გამსჭვალულია იმ პათოსით, რომ მიზანი უნდა იყოს „საზოგადოების ყველა ფენისთვის კეთილდღეობის მინიჭება“.

აქვე შევნიშნავთ, რომ საყოველთაო კეთილდღეობაში არ ვგულისხმობთ ეგალიტარიზმს, ბანალურ გამათანაბრებლობას, ადამიანთა მიერ ერთნაირ მოხმარებას, რაც გაუმართლებელია, რადგან მათი მთხოვნილებები განსხვავებულია. ერთნაირი მოხმარება, შემოსავლები უსამართლობა და უნესრიგობა იქნებოდა. საქმე ეხება ადამიანთა გონივრულ, ჯანსაღ მოთხოვნილებათა თანაბარ დონეზე დაკმაყოფილებას, რაც აუცილებელია სამართლიანი, ჰუმანური საზოგადოებისათვის.

ადვილი გასაგებია, რომ მოხმარებასა და ქონების დაგროვებას (ფლობას) ზომიერების საზღვრებს იქით, ადამიანებისთვის არავითარი რეალური სარგებლობა არ მოაქვს (შეიძლება მოჰქონდეს მოჩვენებითი). შეფარდებით ზედმეტი (ფაქტობრივად სასარგებლოდ გამოუყენებელი, უქმი) დოვლათის (სიმდიდრის) არსებობის ფაქტი გამომდინარეობს იქიდან, რომ გონივრულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებათვის საჭიროზე ზედმეტი ეკონომიკური დოვლათი არ ტრანსფორმირდება სოციალურ სიკეთედ. ძნელი არ უნდა იყოს გავიგოთ, რომ ამგვარი ზედმეტი, უქმი დოვლათი არის დანაკარგი ინდივიდებისა და საზოგადოებისთვის. ეს, ერთი მხრივ. მეორე მხრივ, გარკვეულწილად ამის შედეგად არსებობს დოვლათის უკმარობა ადამიანთა დიდი ნაწილისთვის იმასთან შედარებით, რაც ადამიანთა ჯანსაღი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად მთელი არსებული დოვლათის გამოყენებისას შეიძლებოდა არ ყოფილიყო.

მაშასადამე, საქმე ეხება მნიშვნელოვან მომენტს, რომელიც უგულვებელყოფილია თეორიის მიერ და რომელსაც მხოლოდ პრაქტიკა ინტუიციის დონეზე აწესრიგებს, მაგრამ ნაწილობრივ. ადამიანები ცდილობენ გამოიყენონ დოვლათი რაც შეიძლება სასარგებლოდ, მაგრამ მაინც სრულად ვერ აღწევენ ამას. ამასთან, სოციალური გარემო, ურთიერთობები უბიძგებს რეალობას იმისკენ, რომ ცალკეულ ადამიანთა ხელში ფაქტობრივად თავი იყარის ზედმეტი (ჭარბი), არსებითად მათი გონივრული მოთხოვნილე-

ბების დასაკმაყოფილებლად არასაჭირო სიმდიდრე. ეს განპირობებულია დოვლათის განაწილების მახინჯი მექანიზმით, რომლის წყალობით ადამიანთა გარკვეული ნაწილი იღებს დოვლათის შექმნაში მათი წვლილის არათანაზომად შემოსავალს.

საერთოდ, ადამიანთა არარაციონალურობის ერთ-ერთი საფუძველი არის დამახინჯებული ცნობიერება. კეთილდღეობის ყალბი გაგება ზომიერების დაკარგვის ერთი მიზეზია. მეორეა ადამიანთა მიდრეკილება მეტი სიმდიდრის, მოხმარებისკენ, იმის მიუხედავად, არის ნამდვილი აზრი, სიკეთე ამგვარ მისწრაფებაში და მის საფუძველზე მოქმედებაში, თუ არა. საბოლოოდ, საზოგადოების მასშტაბით, მთლიანობაში, აქ ჩნდება ასევე მასობრივი ფაქტორი - ადამიანთა მიმბაძველობა, შეჯიბრი უკვე სამომხმარებლო სფეროში, მოხმარების, სიმდიდრის მეშვეობით უპირატესობის დადასტურებისთვის.

რეალობა ასეთი: ფუჭი, უაზრო მოხმარება საკმაოდ დიდ ადგილს იკავებს საერთოდ ადამიანთა ცხოვრებაში. სინამდვილე სწორედ ასეთად ჩამოყალიბდა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ადამიანთა ინტერესებს ეწინააღმდეგება, ამცირებს საყოველთაო კეთილდღეობას. ყოველივე ეს ისტორიული პროცესის შედეგია - ობიექტური სინამდვილის, ისტორიის „ცოდებია“ („შეცდომებია“), ვგულისხმობთ საზოგადოების ინტელექტუალური და კულტურული განვითარების არასაკმარის დონეს.

მეტად მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული ზედმეტობა ერთ მხარეს და უკმარობა მეორე მხარეს დიდწილად უკავშირდება უსამართლობას, საერთოდ, და შემოსავლების (სიმდიდრის) განაწილებასა და გადანაწილებაში, ადამიანთა შორის მეტისმეტ უთანასწორობას, ზნეობრივ ხარვეზებს, საერთოდ საზოგადოების ცხოვრების, მოწყობის მანკიერებებს. სოციალური თეორიის დიდი ნაკლია, რომ იგი არ ითვალისწინებს ამ კავშირს.

ცნობილია, რომ უწინარეს ყოვლისა კეთილდღეობის წყაროა ის დოვლათი, სიმდიდრე, რომელიც პირველ რიგში არსებობს ბუნებაში და მიიღება მისგან. შემდეგ ესაა ბუნების დახმარებით წარმოებული დოვლათი, რომლის დიდი ნაწილი შექმნილია წარსულიდან (წინაპრებისაგან) გადმოცემული ცოდნის, გამოცდილების, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური სიახლეების, ორგანიზაციის მეთოდების, მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების (ძირითადი ფონდები) გამოყენებით. ბუნებისაგან მიღებული, ასევე წინა თაობების მიერ გადმოცემული რესურსები უსაყიდლოა (მუქთია). ბუნება და წინაპრები არაფერს ახდევინებენ ადამიანებს სოციალური ენერგიის - დოვლათშემქმნელი პოტენციალის წყაროებისთვის. ეს რესურსები კი ქნმიან ერთობლიობაში საზოგადოების დოვლათშემქმნელი პოტენციალის მნიშვნელოვან ნაწილს, რომლიც აღნიშნულის გამო უასასყიდლო, მუქთი სახით შეიძლება წარმოვიდგინოთ. საზოგადოების კეთილდღეობის წყაროების დიდი ნაწილი, ამ გაგებით, გენეტიკურად მუქთია (კომერციულ მიდგომაში კი სხვა აზრია). ამის გარეშე სა-

ზოგადოების მთლიანად და ეკონომიკის პროგრესი შეუძლებელი იქნებოდა, მისი წყარო დაშრებოდა. აქედან გამომდინარეობს კეთილდღეობის ეკონომიკური რესურსის ხასიათი, კერძოდ ის, რომ მოქმედ თაობას ეკონომიკური კეთილდღეობის წყაროთა დიდი ნაწილი უსასყიდლოდ (მუქთად) ეძლევა, რაც აუცილებელია გავითავისწინოთ მასზე მსჯელობისას, რაც მთავარია, აღნიშნულ წყაროთა საყოველთაო კეთილდღეობისათვის გამოყენებისას.

სიმდიდრე რომ უმტესნილად იმ სუბიექტების მონაგარი არაა, რომლებიც მას ფლობენ, ეს დიდი ხანია იცინა ადამიანებმა, მხოლოდ კარგად ვერ გაურკვევიათ, თუ რატომ და როგორ ხდება ეს. ჩვენ კი შევეცადეთ და დავადასტურეთ, რომ ეს ისტორიის მიერ ჩამოყალიბებული განაწილების მექანიზმისა (ცალკე სუბიექტები მას ვერ შექმნდნენ) და არსებული გარემოს წყალობით ხდება, რაც ცალკეულ ადამიანებს უქმნის შესაძლებლობას ფლონდნენ მეტს და მოიხმარდნენ ზედმეტს, ვიდრე მათ დოვლათის შექმნაში შეტანილი წვლილით ეკუთვნით.

სწორედ წმინდა (დანახარჯებზე მეტი) პროდუქტი და მისი წარმოქმნის შესაძლებლობა, დოვლათის განაწილების არსებული მექანიზმი არის მოხმარების გაზრდისა და დაგროვების, მათ შორის ზედმეტი მოხმარების და ზედმეტი დაგროვების საფუძველი. დოვლათის განაწილებისა და გადანაწილების გაუქუღმართებული მექანიზმისა და გამოყენების არარაციონალური წესის შედეგად წმინდა პროდუქტის ნაწილი იქცევა ზედმეტად მოხმარებულ თუ ქარბად დაგროვებულ პროდუქტად, ე.ი ფაქტობრივად არასწორად გამოყენებულ, სასარგებლო შედეგის (სიკეთის) არმომცემ, უქმ დოვლათად. ადვილი გასაგებია, რომ აქ ძვეს დოვლათის განაწილების უსამართლობა და მეტისმეტი უთანასწორობის მიზეზი. ამის ნათლად წარმოდგენას, გააზრებას და სათანადოდ შეფასებას აქვს უალრესად დიდი მნიშვნელობა პრაქტიკისთვის, საყოველთაო კეთილდღეობის ამღლებისთვის.

ყოველივე ამის გათვალისწინება აუცილებელია სინამდვილის მოვლენათა სწორი გაგებისთვის და პრაქტიკული ქცევისთვის. ამჯერად კი ჩვენ გვანტერესებს თვით შექმნილი და საზოგადოების ხელთ არსებული დოვლათისა და საყოველთაო კეთილდღეობის თანაფარდობა მოცემულ მომენტში და დინამიკაში. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ქვეყნებისა და ხალხების ცხოვრებაში ადგილი აქვს ერთმანეთისაგან მათ მნიშვნელოვან დაცილებას. საყოველთაო კეთილდღეობა არ არ მიდევს დოვლათის, სიმდიდრის ზრდას. ეს გარემოებაც ყურადღების გარეშეა დატოვებული თეორიის მიერ, მიუხედავად იმისა, რომ იგი უდიდესი მნიშვნელობისაა. უნდა გაირკვეს რამდენია ეს გადახრა, რა მიზეზით აქვს ადგილი მას დასაბოლოო შედეგში როგორ გამოიხატება იგი.

ჩვენ ვთავაზობთ მიდგომას, რომლის მიხედვით უნდა ამოვიდეთ საყოველთაო კეთილდღეობის ორი საფუძვლიდან - დოვლათის სარგებლობის (სიკეთის) პოტენციალიდან და რეალურად (და არა მოჩვენებითად, ყალბად გაგებული) სასარგებლო გამოყენების

ხარისხიდან, ანუ ამ პოტენციალის სოციალურ სიკეთეში ტრანსფორმაციის კოეფიციენტიდან.

შევნიშნავთ, რომ დოვლათის სარგებლობის პოტენციალის განსაზღვრისას, ზემოთ გადმოცემული კონცეფციის საფუძველზე, გამოვდივართ იქიდან, თუ რა რეალური სიკეთე შეიძლება დოვლათმა მოუტანოს ადამიანებს, ანუ რა გონივრული (ჯანსაღი) მოთხოვნილებები შეიძლება მან დააკმაყოფილოს და არა მოხმარებული დოვლათის ან მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების - სარგებლიანობის საერთო სიდიდიდან; მეორე ასპექტია დოვლათის გამოყენება, თუ რისთვის, რა მიზნით და რა ხარისხით (რამდენად) არის ის გამოყენებული გონივრულად, რეალური სიკეთისთვის ან არის თუ არა მისი სარგებლობის პოტენციალი საერთოდ გამოყენებული. მაშასადამე, აქ ჩვენ ვემყარებით დოვლათის „სარგებლობის“ და „გონივრული მოთხოვნილების“ ცნებებს და არა საბაზრო ეკონომიკის ცნებებს „სარგებლიანობა“ და „მოხვნა“. ეს უკანასკნელნი, როგორც ცნობილია, ნიშნავს, თუ როგორია საერთოდ ნებისმიერი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა (შესაბამისი საქონლის არსებობა ბაზარზე და მომხმარებლის მყიდველობითი უნარი). აქედან გამომდინარე, ამოსავლად ვიღებთ არა ობიექტის სარგებლიანობას, არამედ სარგებლობას.

ჯერ ერთი. ესაა შეფარდებით ზედმეტი დოვლათი (სიმდიდრე), საყოველთაო თვალსაზრისით, ან აბსოლუტურად ზედმეტი, კონკრეტული აზრით. სხვანაირად, ჯანსაღი აზრით, ის არსებობს სათანადო სასარგებლო გამოყენების გარეშე, მოჩვენებითი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, ფაქტობრივად საჭირო არაა ადამიანებისთვის, უქმია (ფუჭია) ან გამოყენებულია არა სასარგებლო, არამედ ადამიანებისათვის საზიანო მიზნით, თუ მათ არსებობას შევფასებდით ქეშმარიტი აზრით, მათზე მოთხოვნილება წარმოიშვება საზოგადოებრივ მანკიერებათა (მაგალითად, სამხედრო აგრესიის, ძალადობის მოლოდინი, ადამიანთა, ხალხების კონფლიქტების, უნდობლობის და სხვ.), ასევე ადამიანთა მახინჯი მოთხოვნილებების (თამბაქოს ნაწარმზე, ნარკოტიკებზე და ა.შ.) გამო. ცივილიზებული, ჰუმანური საზოგადოების, ადამიანთა გონივრული მოთხოვნილებებისა და ქცევის პირობებში კი ეს საგნები იქნებოდა სრულიად არასაჭირო. მაშასადამე, მათი საჭიროება იქმნება ხელოვნურად. ფართო გაგებით, ისინი შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ზედმეტი.

თვით კერძო ინდივიდების სამომხმარებლო ნივთების, ქონების ფლობას, რომელთა ამა თუ იმ (ხშირად დიდ) ნაწილს არ იყენებენ ჯანსაღი დანიშნულებით, ადამიანთა უმეტესობისთვის ადგილი აქვს არასწორი სამომომხმარებლო არჩევანის გამო (რაც არარაციონალობის ერთ-ერთი გავრცელებული სახეობაა, მიუხედავად თეორეტიკოსთა მტკიცებისა, თითქოს საშუალოდ მომხმარებელთა არჩევანი - მჯობინება, უპირატესობის მიკუთვნება ამა თუ იმ პროდუქტისთვის ყოველთვის სწორი იყოს). ჩვეულებრივ კი ქარბი, ჯანსაზღი აზრით გამოუყენებელი

ქონების არსებობა გამოწვეულია ადამიანების არასწორი გადაწყვეტილებებით ნივთების შეძენისას, რომელთაც არ იყენებენ სრულად ან ნაწილობრივ გამოყენების შემდეგ აგდებენ, ან კიდევ ფუფუნქციოდ ინახავენ. ადამიანები დიდი რაოდენობით აფუჭებენ ან ცუდად იყენებენ საგნებს, რის გამო ისინი ზედმეტის სახე იღებს.

უნდა ითქვას, რომ ხელმოკლენიც უშვებენ შეცდომებს და ამის გამო იძენენ ისეთ რამეებს, რაც ნაკლებად ან სულაც არ ჭირდებათ. უფრო შეძლებულნი მეტ შეცდომებს უშვებენ და ბევრ რამეს ზედმეტს იძენენ. ამიტომ ოჯახების უმრავლესობაში შევხვდებით ზედმეტ, გამოუყენებელ, ფუფუნქციო საგნებს.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მდიდრების შესახებ. მათ გააჩნიათ პირადი მოხმარებისთვის განკუთვნილი დიდი ქონება, რომლის უმეტესი ნაწილი ემსახურება არა გონივრული (ჯანსაღი), არამედ პრესტიჟის, უპირატესობის დადასტურების, ზოგჯერ ფუქსავტური და ფუფუნებითი თუ სხვისი დაჯახნის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას. ყოველვე ამას, ჭეშმარიტი გაგებით, არა მოაქვს არავითარი რეალური სიკეთე. ეს სიმდიდრე უნდა განვიხილოთ როგორც ზედმეტი, რომელიც არსებობს უქმად, ნამდვილი ფუნქციის გარეშე. მისი არსებობა არღვევს ზომიერების ფარგლებს, აუცილებელისა და ზედმეტის ზღვარს.

საერთოდ დოვლათის შეფარდებითი ზედმეტობის განსაზღვრისათვის შეიძლება გამოვიყენოთ მარტივი ფორმულა (თუმცა მისი გაანგარიშებისათვის საჭირო ინფორმაციის მოპოვება არაა ადვილი).

$$Dti = Dp - (P1 + P2 + P3 + P4 + P5) / Dp$$

სადაც: Dti არის ეკონომიკური დოვლათის სოციალურ სიკეთეში ტრანსფორმაციის კოეფიციენტი, Dp — შექმნილი რეალური დოვლათის სიდიდე; P1 - ადამიანებისათვის ზიანის მომტანი პროდუქტები (თამბაქოს ნაწარმი, ნარკოტიკები, რომლებიც გამოიყენება მახინჯი მოხმარებისათვის; P2 - ნებისმიერი მოსპობის იარაღი (რომელიც ადამიანთა ჰუმანური ურთიერთობის პირობებში ზედმეტია); P3 - ფუჭად, არარაციონალურად მოხმარებული (დაგროვილი) დოვლათი (სიმდიდრე, პროდუქტები), რომელსაც რეალური სარგებლობა არ მოაქვს ადამიანებისთვის (ფუფუნების და ფუქსავტური მოთხოვნილების საგნები); P4 - პროდუქტების გაფუჭება და სხვა პირდაპირი დანაკარგები; P5 - ეკოლოგიური ზიანი.

რაც უფრო მეტია $Dp / (P1 + P2 + P3 + P4 + P5)$, მით უფრო მაღალი იქნება საოველთაო კეთილდღეობა და, პირიქით. ამ კოეფიციენტის მნიშვნელობა უარესად დიდია. თუ საზოგადოება აღწევს მის მაღალ მაჩვენებელსა და გადიდებას, ის ამით ამცირებს საზოგადოების ეკონომიკური განვითარებისა და კეთილდღეობის ერთმანეთისგან დაცილების მასშტაბს, ე. ი. აღწევს საყოველთაო კეთილდღეობის ამაღლებას, დამატებითი დოვლათის გარეშე,

იაფად (ან სულაც ფატობრივად მუქთად, გამოყენების მცირე ხარჯები შეიძლება უგულვებელყოთ). ანალიზის შედეგად მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ დოვლათის ნაწილი, რომელიც არ ხმარდება გონივრული, (ჯანსაღი) მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, ერთობ დიდ ადგილს იჭერს საზოგადოების სიმდიდრეში (დოვლათში), მაშასადამე, თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრებაში. ეს ნიშნავს, რომ ადამიანთა ხელთ არსებული დოვლათის (სიმდიდრის) დიდი ნაწილი არ ხმარდება მათ ჯანსაღ, გონივრულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, ანუ კეთილდღეობას. ფაქტების ანალიზის შედეგად მივდივართ დასკვნამდე, რომ საზოგადოების ხელთ არსებული სიმდიდრის (დოვლათის) სასარგებლო, სიკეთის მოტანის პოტენციალი, ერთი მხრივ, და საყოველთაო კეთილდღეობა, მეორე მხრივ, ყოველთვის ბევრად სცილდება და სცილდება ამჟამადაც ერთმანეთს. ეს უკანასკნელი საგრძნობლად ჩამორჩება პირველს. მიახლოებით შეიძლება ეს დღეისათვის შევაფასოთ დაახლ. ერთი მესამედით.

ზემოთ მოტანილ მსჯელობებს თუ შევაჯამებთ, უქმი დოვლათის არსებობისა და შესაბამისი დანაკარგების მიზეზთა შორის შეიძლება დავასახელოთ საზოგადოების წევრთა არაჯანსაღი (არაგონივრული) მოთხოვნილება, დაბალი სამომხმარებლო კულტურა, არარაციონალური მოხმარება, ადამიანთა და ხალხების არაჰუმანური ურთიერთობები (მტრობა, არაჯანსაღი მეტოქეობა და სხვ.), დოვლათის უსამართლო განაწილება და ზღვარს გადასული ქონებრივი უთანაბრობა. საბოლოოდ ყოველივე ეს თავს იყრის ადამიანთა და საზოგადოების განვითარების არასაკმარის დონეში, ნაკლებ ცივილიზებულობაში, მანკიერ გარემოში, არაჯანსაღ ზნეობაში, მენტალიტეტში, ცნობიერებაში. სწორედ ცნობიერება, მენტალიტეტთან ერთად, წარმოადგენს ქცევის ამოსავალ პუნქტს. აღნიშნულ მიზეზთა შორის ხაზი უნდა გაესვას სოციალური ქცევის ხასიათის დიდ ადგილს დოვლათისა და შემოსავლების უსამართლო, მეტისმეტად უთანაბრო, უნესრიგო განაწილებაში. ეს, თავის მხრივ, არის საზოგადოების მოწყობის უდიდესი ხარვეზი, რომელიც მთელ ისტორიას გასდევს. იგი ვერ სწორდება საზოგადოების მიერ გამოყენებული ზომებით, შემოსავლების გადანაწილების სისტემებით, რომლებიც ამა თუ იმ ზომით ნებისმიერ ქვეყანაში მოქმედებს, უმთავრესად სახელმწიფოს მეშვეობით, თუმცა მნიშვნელოვნად არბილებს დოვლათის განაწილების უსამართლობასა და უთანასწორობას. მაინც აუცილებელია სრულიად სხვა, კარდინალური საშუალებები.

ძნელი არაა მოტანილი მსჯელობიდან გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ მიზანი უნდა იყოს:

$$Dti_{max} \text{ ანუ } P1 + P2 + P3 + P4 + P5 \rightarrow 0,$$

ე.ი უქმი დოვლათის, რაც შეიძლება შემცირება, რის მეტად მნიშვნელოვანი პირობა, განსაზღვრების მიხედვით, არის ზომიერება.

აქედან, ცხადია, რომ ზომიერების პრინციპში, დოვლათის შეფარდებითი ზედმეტობის აღმოფხ-

ვრის, არარაციონალური მოხმარების (დაგროვების) დაძლევაში ძვეს საყოველთაო კეთილდღეობის ამალღების ერთობ დიდი რეზერვი. იგი თავისი ხასიათით, გარკვეული აზრით, შეიძლება განვიხლოთ იაფ (მუქთ) რესურსად, რამდენადაც სრულიად არ საჭიროებს ან თითქმის არ საჭიროებს დამატებით დანახაჯებს შესაქმნელად, რამდენადაც საქმე ეხება არსებულს, მის გამოყენებას, დანაკარგის თავიდან აცილებას. მხოლოდ გამოყენება შეიძლება იყოს დაკავშირებული რაღაც რაღაც დანახაჯებთან.

ყოველივე ეს, გარკვეული აზრით, შეიძლება შევადაროთ სანარმოო რესურსების გამოყენებას. ცხადაა, თუ შექმნილ სანარმოო სიმძლავრეს უფრო სრულად გამოვიყენებთ, მეტ პროდუქციას მივიღებთ, ხოლო თუ არასრულად ვიყენებთ, განუვლი კაპიტალური დანახაჯები უქმია, ეი. დანაკარგია. თუ შექმნილი მოხმარების საგნების (ქონების) რაღაც ნაწილი არ გამოიყენება რეალური, ჯანსაღი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, ანუ თავისი ნამდვილი ფუნქციით, ეს უკვე დანაკარგია. თუ ამგვარ უქმ დოვლათს გამოვიყენებდით, შესაბამისად ავამაღლებდით ადამიანების რაღაც ნაწილის კეთილდღეობას დამატებით დოვლათის (სიმდიდრის) შექმნის გარეშე. უეჭველია, რომ მსოფლიოში, განსაკუთრებით მდიდარ (განვითარებულ) ქვეყნებში ეს რეზერვი უზარმაზარია. მისი დიდი ნაწილი მდიდარ ადამიანთა ხელში არსებული ის ქონებაა, რომელიც ფაქტობრივად გამოუყენებელია რეალური სარგებლობის მისაღებად ზემოთ აღნიშნული მიზეზების გამო (ფეშენებელური მარვალსართულიანი სასახლეები, ჭარბი სატრანსპორტო საშუალებები, ფუფუნების სხვადასხვა საგნები და ა.შ.).

მაშასადამე, საყოველთაო კეთილდღეობის იაფ (მუქთ) რესურსებად წარმოგვიდგება ზომიერ, გონივრულ მოთხოვნილებებზე გადამეტებით მოხმარებული, მოჩვენებითი სარგებლობის, ზიანის მომტანი და, ჯანსაღი აზრით, უსარგებლოდ და უმიზნოდ მოხმარებული თუ დაგროვილი დოვლათი (სიმდიდრე). იგი ადამიანთა გონივრული მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისთვის გამოყენების შემთხვევაში დანაკარგიდან იქცევა კეთილდღეობის რესურსად, ანუ უქმი დოვლათიდან რეალურ დოვლათად. და ეს ხდება მხოლოდ გამოყენების წესის, მართებული დანიშნულების, განაწილებით ურთიერთობათა სამართლიანობის, მოხმარების რაციონალურობის პირობებში, რაც არავითარ ინვესტიციას არ ან თითქმის არ საჭიროებს.

საკითხი დგება ამ რეზერვის გამოყენების შესაძლებლობისა და ფაქტობრივი გამოყენების შესახებ. ასეთი შესაძლებლობა არსებობს, რის წარმოდგენა ბევრს შეიძლება გაუჭირდეს, მაგრამ ეს ძნელი არაა სათანადო არგუმენტებით დავამტკიცოთ. თავიდან აქ უნდა ითქვას ზომიერების დამკვიდრების პირობებზე. ისინი შეიძლება შემდეგ-ნაირად ჩამოვაყალიბოთ.

ჯერ ერთი, ესაა საერთოდ მომხმარებელთა ქცევის რაციონალიზაცია, მისი მოქცევა ზომიერების

ფარგლებში. მომხმარებლები არ უნდა იძენდნენ დოვლათს გონივრული, ჯანსაღი მოთხოვნილებებზე გადაჭარბებით, არ უნდა გასცდნენ ზომიერების ფარგლებს დოვლათის დაგროვებისას. ეს ადამიანთა რაციონალურობის ხარისხის ამაღლების მნიშვნელოვანი ასპექტია.

მეორე, ადამიანები უნდა გათავისუფლდნენ მათ ხელში ზედმეტად თავმოყრილი ქონებისაგან. უნდა იმორებდნენ იმას, რაც საჭირო არაა ნორმალური, გონივრული მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, რაც შეძენილია ან დაგროვილია არასწორი სამომხმარებლო არჩევანის, არარაციონალური დაგროვების შედეგად. ესეც რაციონალური ქცევის ხარისხის ამაღლების კომპონენტია. იგი შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ფორმით, მათ შორის ადამიანთა ერთი ნაწილის სათნოების (სიქველის) საფუძველზე სხვებისთვის სიმდიდრის (ქონების) მნიშვნელოვანი ნაწილის უანგაროდ გაღების გზით.

ყველა ეს მიმართულება უთუოდ ადვილად გასაგებია. ამ პირობათა განხორციელების, ქცევის რაციონალურობის ამაღლების, ზომიერების ობიექტური საწყისები უკვე შეიძლება არსებულ სინამდვილეში ადვილად დავინახოთ. რაღაც დონეზე მათი საწყისები უძველესი დროიდან მოდის და ვრცელდება, დღეისთვის კი საკმაოდ მასშტაბურ ხასიათს იღებს.

ძველთაგანვე ადამიანთა დიდ ნაწილს ზომიერებისაკენ უბიძგებდა მოთხოვნილებებსა და ფინანსურ შესაძლებლობებს შორის წინააღმდეგობა, რაც აიძულებდა მათ უარი თქვან ზედმეტის შეძენაზე, ზედმეტის დაგროვებაზე, დაეცვათ ზომიერება.

ფინანსური შეზღუდულობა არ იყო და არაა ზედმეტისაგან თავის შეკავების ერთ-ერთი საფუძველი. ასეთი საფუძველია აგრეთვე შეგნება, თავშეკავების უნარი, ჩვეულება, ტრადიცია, საღი აზროვნება.

ადამიანთა ხელთ არსებული ზედმეტისაგან გათავისუფლების მაგალითები ცნობილია წარსულიდანაც და არაიშვიათად ვხვდებით დღევანდელ სინამდვილეში. მისი ამოსავალი პირობა ადამიანთა ცნობიერება, ჰუმანური ბუნებაა. არიან ადამიანები, რომელთაც კარგად ესმით, რომ „დიდებულია ადამიანი, რომელიც გასცემს“ (არისტოტელე). ასევე: „რასაცა გასცემ შენია, რაც არა დაკარგულია.“ (რუსთაველი). რელიგიური მოძღვარნი ქადაგებენ: „სიმდიდრე და ქველმოქმედება განუყრელი უნდა იყოს“ ან კიდევ: „შენ იმიტომ გეძლევა სიმდიდრე, რომ გასცემდე“; „რამდენი სიმდიდრეც არ უნდა მოვიპოვოთ, მაინც სამარეში ჩავალთ, სადაც მეფეს გლახაკისგან ვერ გაარჩევ“ და ა.შ.

მთელ მსოფლიოში, მათ შორის განვითარებულ ქვეყნებში, აშშ-ში, ევროპაში ფართოდაა გავრცელებული ქველმოქმედება. ქველმოქმედებას ეწევიან საერთაშორისო ორგანიზაციები. ქველმოქმედების აქტს დიდი წვლილი შეაქვს უპოვარ ადამიანთა ცხოვრების გაუმჯობესებაში. ამის მაგალითი მრავალია. მათ შორის ერთ-ერთი შთამბეჭდავია ამერიკელი გამორჩეული 38 მილიარის გადანყ-

ვეტლება შექმნან ფონდი „ჩუქების ფიცის“, სახელწოდებით, რაც გულისხმობს მათი ქონების ნახევრის გადაცემას საქველმოქმედო მიზნით. ამაზე უკეთესი რამ არსებულ რეალობაში მათ რა უნდა გააკეთონ! შვილებისთვის მემკვიდრეობით ქონების გადაცემაზე უარი თქვეს ამერიკელმა მილიარდერებმა ბუნ პიკინსმა, ენდრიუ ლოიდ უმერმა და სხვებმა.

ადამიანები სხვადასხვა, მათ შორის ე.წ მეორად საგნებს გადასცემენ ხელმოკლეებს უსასყიდლოდ ან იაფად. ცალკეულ შემთხვევებში ორგანიზებული წესითაც ხდება მათი შეგროვება და გადაცემა ქვეყნის შიგნით ან გარეთ. ეს დიდ დახმარებას უწევს ხელმოკლე ადამიანებს, აუმჯობესებს მათი ცხოვრების პირობებს.

ყოველივე ეს მაინც სულაც არაა საკითხის გადანწყვეტა. მხოლოდ ნაწილობრივ შევლის ზედმეტი მოხმარებისა და ზედმეტი დოვლათის, როგორც ასეთის, არსებობის გამორიცხვას, უქმი დოვლათის (სიმდიდრის) გამოყენებას, გადაქცევას საყოველთაო კეთილდღეობის იაფ (მუქთ) რესურსად.

როგორც ვხედავთ, უდიდესი საკითხია, საერთოდ, ზედმეტი მოხმარებისაგან და დაგროვებისაგან ადამიანთა სრულად გათავისუფლება. როგორც ცხოვრებია გამოცდილება ადასტურებს ეს პრაქტიკულად რთულია. ის ადამიანთა შეგნებულობასთან, ზნეობასთან, ცნობიერებასთან ერთად, უკავშირდება აგრეთვე ინტერესებს, მათ ცვლილებებს, შეიძლება ვთქვათ, ნამდვილ მენტალურ რევოლუციას. ამასთან ერთად, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სოციალური გარემოს, ეკონომიკურ ურთიერთობათა სრულყოფას სამართლიანობის, ჰუმანიზაციის მიმართულებით.

აღნიშნულ წინაპირობათა ჩამოყალიბება დიდ წინააღმდეგობებს ხვდება. ესაა, ჯერ ერთი, თანამედროვე მსოფლოში განათლების, კულტურის დაბალი დონე. მიუხედავად დიდი მიღწევებისა, ინტელექტუალურ-კულტურული დონე სრულად თვით მაღალგანვითარებულ ქვეყნებშიც არ შეესაბამება მაღალ მოთხოვნებს, რომელიც საჭიროა ზომიერი ადამიანების საზოგადოებისთვის; მეორე, ადამიანის ბუნებაში დიდ ხნით ტრადიციით დამკვიდრებული მიდრეკილებები, ფასეულობით სკალა, რომელშიც ჭარბმა მატერიალურმა სიმდიდრემ წამყვანი ადგილი დაიკავა, დიდი მდგრადობით ხასიათდება და დაბრკოლებებს ქმნის ადამიანთა მენტალიტეტის შეცვლის გზაზე; მესამე, საერთო ზნეობრივი ნორმები და პოლიტიკური პრინციპები, ადამიანთა სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა არსებული სისტემა, რაც ძირეულ გარდაქმნებს მოითხოვს ცივილიზაციის მაღალ დონეზე გადასვლისთვის, კონსერვატიულია და ძნელად ექვემდებარება ცვლილებებს. ადამიანები ხშირად თავიანთი ნების საწინააღმდეგოდ იძულებულნი არიან დაექვემდებარონ ასეთ საერთო წესებს, ჩვევებს, ნორმებს, მათ ინერციას.

საგულისხმოა, რომ ადამიანთა დიდი ნაწილისთვის არსებული დამახინჯებული გარემო ხელსაყრელი და სავსებით მისაღებია, მათთვის ცვლილებები მიზან-

წონილი არაა (მათი გაგებით).

აღნიშნული დაბრკოლებები ძლიერი და მყარია, რომელთა გადალახვა დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. „თანამედროვე ცხოვრებისათვის დამახასიათებელი მატერიალიზმი და ეგოიზმი, - აღნიშნავს ცნობილი თანამედროვე ბრიტანელი ისტორიკოსი ტონი ჯატი, - ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობა როდია. ბევრ რამეს, რაც ბუნებრივად გვეჩვენება, საფუძველი ჩაეყარა 1980-იან წლებში. ესენია: სიმდიდრის დაგროვების აკვიატებული იდეა, პრივატიზაციისა და კერძო სექტორის კულტი, მზარდი უთანასწორობა მდიდრებსა და ღარიბებს შორის, და, ყველაზე მეტად რიტორიკა, რომელიც ამას თან ახლავს, არაკრიტიკული აღფრთოვანება ყოველგვარი შეზღუდვებისაგან თავისუფალი ბაზრებით, სახელმწიფო სექტორის უგულებელყოფა, უსასრული ეკონომიკური ზრდის ილუზია... ასე ცხოვრება არ შეიძლება“.

ასეთია თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრებაში ძირეულ ცვლილებათა, ზომიერებაზე გადასვლის, ზედმეტი მოხმარებისა და დაგროვებისაგან ადამიანთა გათავისუფლების დამაბრკოლებელი ფაქტორები. თეორიულად ზომიერების დამკვიდრება და ცხოვრების ჰარმონიზაცია სულაც მარტივია: ყველამ თავისი ნებით, შინაგანი კარნახით უნდა თქვას უარი ზედმეტ მოხმარებაზე და ზედმეტის ფლობაზე, რომელიც უსამართლობისა და უწესრიგობის წყაროა, ჯანსაღი აზრით, უაზრობაში (აბსურდში) გადადის, ადამიანურ სიკეთეს ეწინააღმდეგება, შინაგანი მოწოდებით დაიცვას ზომიერება. სინამდვილეში ეს რთული პროცესი შეუძლებელი არაა, რადგან არსებობს ხელშემწყობი ფაქტორებიც. მატერიალური სიმდიდრე თანდათან უფასურდება სულიერი და ინტელექტუალური სიმდიდრის გვერდით. ამით სუსტდება მისდამი მიდრეკილება.

2. ზედმეტი მატერიალური სიმდიდრე სულ უფრო მძიმე ტვირთი ხდება ადამიანებისთვის და მისგან მიღებულ კმაყოფილებას აჭარბებს უსიამოვნება, საზრუნავი, რაც მას უკავშირდება, ის შემოპოჭველის ხასიათს იძენს.

3. ადამიანთა საერთო განათლებულობა, ცივილიზებულობა ასუსტებს ზედმეტ მიდრეკილებას მატერიალური ნივთებისადმი. განათლებული ადამიანები მას უფრო ნაკლებად ეტანებიან, ვიდრე დაბალი განათლებისანი და გაუნათლებლები. განათლებულები ჩვეულებრივ მეშხანური მოთხოვნილებებისგან თავისუფალნი არიან, უფრო სულიერი სიმდიდრისადმი არიან მიდრეკილნი, თუმცა არსებობს გამონაკლისიც.

4. დიდია საზოგადოების ელიტარული ნაწილის, პროგრესული იდეოლოგიის, მათ შორის პოლიტიკურის როლიც. ძალადობის გარეშე ამ უკანასკნელს მნიშვნელოვანი პოტენციალი გააჩნია ადამიანთა რაციონალური ქცევის, ზომიერების დამკვიდრების საქმეში, რომლის გამოყენება ბევრადაა დამოკიდებული პროგრესულ ლიდერებზე, საზოგადოების ელიტაზე, მათ მოქმედებებზე, მათ ყოფით მაგალითზე და ა.შ.

5. არც თუ ისე მცირეა შიშის ფაქტორის, იმ საფრთხის გაცნობიერების როლი, რომელიც ელოდება ადამიანებს (კაცობრიობას) არაზომიერების, სიხარბის სამყაროში. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ზნეობის ფაქტორს.

სოციოლოგიის ფუძემდებლის ა. კონტის აზრით, საზოგადოების მორალური სრულყოფა შესაძლებელია ალტრუისტული გრძნობის გაძლიერებით. მნიშვნელოვანია ადამიანთა აზროვნების (ცნობიერების) შეცვლა, ჭეშმარიტებისაკენ მობრუნება. გუსტავ ლებონის მიხედვით, დიად გარდაქმნათა, რომლებიც წინ უძღოდა ცივილიზაციების შეცვლას, წინაპირობა იყო აზროვნების ნეისის კარდინალური შეცვლა.

აქვე შეიძლება შევნიშნოთ, რომ ამათა ველოდოთ სწორე გადასვლას ზომიერების, ცივილიზებულიობისა და ჰარმონიული, ჰუმანური ცხოვრების მაღალ სამყაროში. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ პროცესი თვითდინებაზე იყოს მიშვებული. საზოგადოება, კაცობრიობა ბუნებრივი სვლის მოლოდინში არ უნდა იყოს და მიზანმიმართულად უნდა მოქმედებდეს ამ პროცესის დაჩქარებისთვის.

ზომიერების დამკვიდრებაში, ზედმეტი მოხმარებისა და ზედმეტის ფლობისაგან ადამიანთა გათავისუფლებაში ძვეს საზოგადოების პროგრესის, ცივილიზებულობისთვის უდიდესი მნიშვნელობის შედეგები.

1. ზედმეტობასთან ერთად მცირდება ან ქრება უკმარობა, მაშასადამე, მაღლდება საყოველთაო კეთილდღეობა გამოუყენებელი, უქმი იაფი (მუქთი) რესურსების „გაცოცხლებით“, დანაკარგების აღკვეთით, სამართლიანი, ნებაყოფილობითი გადანაწილების გზით, დამატებითი დანახარჯების გარეშე.

2. აღმოიფხვრება დაცილება ეკონომიკურ ზრდასა და კეთილდღეობის ამაღლებას შორის - უდიდესი წინააღმდეგობა საზოგადოების განვითარებაში.

3. ამაღლება ადამიანთა თავისუფლების ხარისხი, ერთნი გათავისუფლებიან ზედმეტი სიმდიდრის ტვირთისაგან, მეორენი - უკმარობისაგან, გაჭირვებისაგან.

4. უმჯობესდება ცხოვრების ხარისხი, აღმოიფხვრება უსამართლობა, გაუმართლებელი უზომო უთანასწორობა, ადამიანთა დიდი ნაწილის სიდუხჭირე. საზოგადოების, ხალხების, კაცობრიობის ცხოვრებაში მყარდება ჰარმონია, ცხოვრება ხდება უფრო ჰუმანური, სასიამოვნო ყველასათვის, ურთიერთობები ადამიანური, ესთეტიკურად მომხიბვლელი.

ეს ნიშნავს ახალ, სიხარბისაგან თავისუფალ, ნამდვილად ჰუმანურ საზოგადოებას. კაცობრიობის გზა აქეთ ან კატასტროფისკენაა მიმართული. როგორც ვხედავ, კაცობრიობის ცხოვრებაში მეტად მნიშვნელოვან ცვლილებებთან გვაქვს საქმე, რასაც არ შეიძლება სათანადო ყურადღება არ ექცეოდეს!

რეზიუმე

ზომიერება: ეკონომიკურ-თეორიული ასპექტი

შექმნილი დოვლათი (სიმდიდრე) და საყოველთაო კეთილდღეობა, ასევე მათი ზრდა ერთმანეთს არ შეესაბამება, კეთილდღეობა ბევრად ჩამორჩება დოვლათის (სიმდიდრის) რაოდენობასა და ზრდას. ამას ადამიანთა მიერ მოხმარებასა და დაგროვებაში ზომიერების დარღვევა ანუ გონივრულ, არაჯანსაღ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, საჭიროზე მეტის მოხმარება და დაგროვება, დოვლათის საზიანო გამოყენება განაპირობებს. ამ დროს ეკონომიკური დოვლათი არ ტრანსფორმირდება სოციალურ სიკეთეში, რეალურ სარგებლობაში. ეს, თავის მხრივ, ემყარება ადამიანთა გადაჭარბებულ მიდრეკილებებს დოვლათისადმი, მის უსამართლო განაწილებას და არარაციონალურ მომხმარებლურ ქცევას. ასე წარმოქმნილი რეალურად საჭიროზე მეტი დოვლათი (სიმდიდრე) შეიძლება განვიხილოთ როგორც შეფარდებით ზედმეტი, უქმი, რამდენადაც ის არ ემსახურება რეალური სარგებლობის (სიკეთის) მიღებას. ამ მდგომარეობის მეორე მხარეა დოვლათის უკმარობა ადამიანთა უდიდესი ნაწილისთვის, საბოლოოდ საყოველთაო კეთილდღეობის შემცირება, დოვლათის ფაქტობრივი დიდი დანაკარგი.

ამასთან აღნიშნულ უქმ დოვლათს შეიძლება შევხედოთ სხვა მხრიდან და მასში დავინახოთ კეთილდღეობის ამაღლების დიდი რეზერვი, რომელიც, გარკვეულ აზრით, ფაქტობრივად უსასყიდლოა (მუქთია) როგორც არსებული და რომლის მხოლოდ სწორად გამოყენება, ზედმეტობიდან, დანაკარგიდან რეალურ რესურსად გადაქცევაა საჭირო. ეს აუცილებელია, რის შესაძლებელი გზები ადამიანთა პროგრესულ განვითარებაში ძვეს.

G. Malashkhia

Economic-theory of Moderation

Created goods (wealth) and universal welfare, as well as their growth, do not correspond to one another. Welfare is much behind the quantity and growth of the goods (wealth). This is caused by lack of reasonability of consumption and gaining, i.e. satisfaction of the unreasonable, unsound requirements, consumption and accumulation of the greater quantities than needed, as well as use of the goods for detrimental reasons. In such cases, economic goods are not transformed into the social wellbeing, actual benefits. This, on its side, is based on excessive trends to gaining of wealth, unfair distribution thereof and unreasonable consumption behavior. Thus, generated goods (wealth) in excess to the quantities actually needed could be regarded as relatively useless, as it does not serve to obtaining of actual benefits (wealth). The other side of this situation is lack of goods for the most people, finally reduction of the common welfare and actual great loss of the goods.

In addition, the mentioned useless goods could be regarded from the other point of view, seeing in them significant reserves for improvement of welfare, which, in the certain sense, are actually free of charge, as already existing ones and which could be transformed into the actual resources from the excess and loss. This is required and possible ways for this are within the progressive development of the mankind

1. არისტოტელე. რიტორიკა. თბილისი 1981.
2. ბასტია ფ. საკუთრება და კანონი. თავისუფლების ინსტიტუტის ბიბლოთეკა. III. თბილისი. 2005
3. ერჰარდი ლ.. კეთილდღეობა ყველასთვის. თარგმანი გერმ. 2011.
4. გ.მაღაშხია. „მეტაეკონომიკა - ეკონომიკის ფილოსოფია“. თბილისი 1995.
5. გ.მაღაშხია. მოგების მეტათეორია . ახალი ხედვა“ თბილისი 2012.
6. მაღაშხია გ. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარები დიალექტიკა. ზოგიერთი ასპექტი. ცხუმ-აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის შრომები. ტ.III. თბილისი, 2012 წარმოიშობა“.
7. მონტესკიე შ.. კანონთა გონი. ქართული თარგმანი. თბილისი, 1994.
8. ჭავჭავაძე ი.. თხზ. ტ.5. თბილისი, 1987.
9. Gustav Le Bon . The Crowd . N. Y. Voling Prss. 1962.
10. Macmillan Dictionary of Modern Economics. London and Basingstoke. 1992
11. Tony Judt. ILL fares the Land. . 2010
12. Waldemar A. Nielsen. The Big Foundations. New York – London 1972
13. Платон. Политик. Соч. т. 3, ч. II.